

John Coltrane („Trane“) (23. 9. 1926 Hamlet, NC – 17. 7. 1967 Huntington, NY)

Dětství prožil v Severní Karolině, rodina byla věřící, oba dědové působili jako duchovní. Má se za to, že tato raná zkušenost pomohla Johnovi v jeho „monkovském“ roce 1957 překonat drogovou závislost a obrátila jeho mysl k filozofii a spiritualismu. Když mu bylo 17, přesídlili do Filadelfie a dostal od matky altsaxofon. O dva roky později, aby se vyhnul vojenské povinnosti, dal se k námořnictvu a sloužil v Tichomoří. 13. července 1946 nahrál na Havaji první desky s kapelou *Melody Masters*, mezi jinými i bebopová témata **Ornithology**, **Ko-Ko**, **Now's The Time** a **Hot House**), po měsíci se vrací do Filadelfie a věnuje se intenzivně hudbě. Zpočátku jej ovlivnili Coleman Hawkins, Ben Webster a Tab Smith. Roku 1947 v kapele Eddieho Vinsona přechází na tenorsaxofon. Jeho idolem se stává Charlie Parker, koncem 40. let byl Coltrane dokonce i jeho příležitostným spoluhráčem, avšak mnohem častěji spolupracoval s dalším průkopníkem bebopu, Dizzym Gillespiem. Počínaje listopadem 1949 byl členem jeho big bandu a do jara 1951 pak hrál v jeho sextetu. Jeho dalšími kapelníky byli saxofonisté Gay Crose, Earl Bostic a roku 1954 Johnny Hodges, který to zkoušel nějaký čas mimo orchestr Duka Ellingtona. V létě 1955 přišla osudová nabídka Milese Davise, jenž stavěl své „první velké kvinteto“ (Red Garland-piano, Paul Chambers-bass, Philly Joe Jones-drums). Zde teprve vyrostl Trane v největší osobnost poválečného tenorsaxofonu, nahrál množství hudby jako leader pro *Blue Note* (album *Blue Trane* s **titulní** skladbou a **Moment's Notice**) a *Prestige* - zde je na rovné dvacítce (!!!) alb s nadprůměrným hodnocením 4 až 5 hvězdiček a po boku skvělých partnerů (Donald Byrd, Kenny Burrell, Mal Waldron, Tommy Flanagan nebo Davisovým tandemem Red Garland-Paul Chambers). Současně se podílel na řadě zásadních Davisových alb na labelu *Columbia* (*'Round About Midnight*, 1955 a po dočasném angažmá u Thelonia Monka po většinu roku 1957 ještě *Milestones*, *Jazz Track*, *At Newport* a *Jazz At The Plaza*, vše 1958), poté dochází ke vzniku modálního jazzu (*Kind of Blue*, 1959) a vzápětí se Coltrane pokouší sestavit své budoucí a definitivní kvarteto, jehož obsazení ale několikrát mění (od *Atlantic Records* po nově vzniklou značku *Impulse!*), tedy od dubna 1959 zkouší i jiné formace – kvinteto až noneto, než přesně o tři roky později nahrává album *Coltrane* v ideální sestavě: McCoy Tyner-piano, Jimmy Garrison-bass, Elvin Jones-drums. Avšak ještě předtím, 21. prosince 1961, natočilo kvarteto, snad jako test pro nový label, dvojici krátkých skladeb – tradiční *Greensleeves* a standard Rodgerse a Harta, *It's Easy to Remember*. První vyšla pouze na singlu *Impulse! 45-203*, druhá se dočkala též zařazení na album *Ballads*. Přeskočili jsme ale velké evropské turné kvinteta Milese Davise na jaře 1960, jehož konce se Trane nemohl dočkat, chtěl odjet do New Yorku dříve a můžeme se pobaveně dočíst, že Miles jej udržel jen za cenu nečekaného daru – soprán saxofonu. To byl nástroj, jehož teprve druhým tak bezkonkurenčním představitelem (po Sidneym Bechetovi, 1897-1959) se John stal. Střídal jej stále častěji a v jeho nejdelších koncertních kracích, například v mimořádně oblíbeném standardu Richarda Rodgerse, **My Favorite Things**, sopránkové hady neberou konce. Většinu svých nejhranějších hitů, které by adept jazzu měl znát, napsal do roku 1961, a to v pořadí: **Blue Trane**, **Moment's Notice**, **Giant Steps**, **Naima**, **Cousin Mary**, **Countdown**, **Spiral**, **Mr. P. C.** (pocta Paulu Chambersovi), **Equinox**, **Satellite** a **Impressions**. Vedle Rodgersovy melodie z broadwayského muzikálu *The Sound of Music* hrával v posledních letech rád i vyslovenou odrhovačku z dětského představení *Mary Poppins* – **Chim Chim Cheree**. Ještě předtím ale zaznamenal své mistrovské dílo, jaké nemá v jazzu obdoby: čtyřvětou suitu **A Love Supreme**. Těch 33 minut nezvykle soustředěné hudby vysoce spirituálního obsahu i účinku vnímavý posluchač snad ani nedýchá, aby nenarušil tu jedinečnou náladu. Coltrane v jistém ohledu už dříve dokráčel podstatně dál než jeho někdejší mentor Miles a 9. prosince 1964 doslova sahal po hvězdách. Můžeme se domýšlet, proč se o den později rozhodl pro experiment se dvěma přidanými hráči, saxofonistou Archiem Sheppem a někdejším basistou Artem Davisem, s nimiž nahrál znovu první dvě části. A byla to šťastná volba, že na album *A Love Supreme* přišla první, průzračnější verze suity. K rozšířené formaci, někdy až do 15 lidí, došlo v polovině roku 1965, kdy se poprvé připojila Johnova druhá (budoucí – ke sňatku mohlo dojít až po rozvodu s Naimou) žena, harfenistka a klavíristka Alice McLeod-Coltrane. 26. července, opět s klasickým kvartetem (Tyner-Garrison-Jones), se Trane zúčastnil jazzového festivalu v Antibes, odkud je jediná další kompletní nahrávka *A Love Supreme*, samozřejmě nedosahující koncentrace ve studiu geniálního zvukaře Rudyho Van Geldera v Englewood Cliffs, NJ. Stejně jako v letech 1961-63 cítil potřebu druhého melodického nástroje,

kterým přispíval Eric Dolphy, a to dokonce trojicí barev (altsax, basklarinet, flétna), tak od roku 1965 byl Johnovým častým partnerem v kvintetu i větších formacích Pharoah Sanders (tenor a flétna), plus někdy opět Archie Shepp. McCoy Tyner se s Tranem loučí koncem téhož roku na albu *Meditations*. S ním odchází i Elvin Jones, kterého nahradil Rashied Ali. Ke klavíru pak až do konce jeho umělecké i životní dráhy usedala Alice McLeod, od léta 1966 jako Alice Coltrane. Labutí písní septeta Johna Coltranea je živá nahrávka z *Olatunji Center of African Culture*, pořizená 23. dubna 1967 a částečně vydaná jeho definitivní značkou *Impulse!* na albu *The Olatunji Concert: The Last Live Recording*. Zde už se v 35-minutové (!) verzi jeho zamilovaných *My Favorite Things* původní půvabná valčíková melodie ztrácí v neutuchajícím přílivu tónů a rytmů, ovšem až po sedmiapůlminutové kontrabasové introdukcí posledního věrného z legendárního kvarteta, Jimmyho Garrisona. Coltrane ještě 17. května navštívil s kvintetem Van Gelderovo studio, nahrávky pro *Impulse!* zůstávají nevydány, Rudy zemřel v létě 2016...

Byl to dlouhý a vědomý proces, kdy po bebopových začátcích strávil Coltrane pět let v kvintetu až sextetu Milese Davise, vstřebal modální jazz a aniž by zapomínal na tradici černošské hudby – blues, současně rozvíjel nebyvalým způsobem vlastní harmonické myšlení, založené na putování po často odlehlých tóninách, avšak v logickém systému.

Ve dvanáctitaktové formě jsou jeho kompozice *Blue Train*, *Cousin Mary*, *Mr. P. C.* nebo *Equinox*. Ve skladbě *Impressions* přebírá model Davisovy *So What* a pracuje s dórskou stupnicí od D a Es. S harmonickým průběhem *Giant Steps*, *Countdown* a *Satellite* je moudré se nejprve důkladně seznámit, jinak hrozí totální debakl.

Zcela zvláštní místo zaujímá niterná balada *Naima*, věnovaná první ženě Johna Coltranea, rozené Juanitta Grubs, ale používající muslimské jméno Naima. Díl A této běžné písňové formy v As dur je navzdory proměnlivé harmonii podložen neměnným pedálovým tónem Es, zatímco bridge probíhá podobně na ostinátu Bb.

V souvislosti se schopností Johna chrlit téměř nekonečné rychlé běhy na základě rozšířených harmonií už během jeho angažmá u Davise píše známý kritik a encyklopedista Ira Gitler o „zvukových plachtách“ (překlad dr. Lubomíra Dorůžky).

Vnucuje se jakási prémiová otázka, zda právě tato inovace, prováděná s neslychaným mistrovstvím, nepřiměla Sonnyho Rollinse, dosud nejlepšího černošského tenorsaxofonistu, odejít ze scény a dva roky cvičit, cvičit a cvičit. Že se mu to vyplatilo, za to může nejen píle, ale především předčasný skon největšího mistra tohoto nástroje.

Z hlediska čtenářské ankety časopisu *Down Beat* byla v tenoru situace taková (první ze série vítězství je **tučně a podtrženo**):

1950	<u>Stan Getz</u>
1951	Stan Getz
1952	Stan Getz
1953	Stan Getz
1954	Stan Getz-1318/Flip Phillips-415/Lester Young-398
1955	Stan Getz-1215/Lester Young-630/Al Cohn-491
1956	Stan Getz-1830/Lester Young-581/Zoot Sims-462
1957	Stan Getz-1903/Sonny Rollins-652/Zoot Sims-430
1958	Stan Getz-1722/Sonny Rollins-999/John Coltrane-597
1959	Stan Getz-1087/Sonny Rollins-589/John Coltrane-558
1960	<u>John Coltrane</u> -2945/Stan Getz-1495/Coleman Hawkins-574
1961	John Coltrane-3506/Stan Getz-1627/Zoot Sims-454
1962	Stan Getz-2121/John Coltrane-2105/Sonny Rollins-1099
1963	Stan Getz-2418/John Coltrane-2377/Sonny Rollins-861
1964	John Coltrane-2455/Stan Getz-2295/Sonny Rollins-538
1965	John Coltrane-2257/Stan Getz-1547/Sonny Rollins-423
1966	John Coltrane-1991/Stan Getz-1717/Sonny Rollins-452
1967	Stan Getz-1511/Sonny Rollins-800/Charles Lloyd-633
1968	Stan Getz-1817/Sonny Rollins-1161/Charles Lloyd-569
1969	Stan Getz-1004/Sonny Rollins-963/Wayne Shorter-445
1970	Stan Getz-720/Sonny Rollins-553/Pharoah Sanders-448
1971	Stan Getz-563/Sonny Rollins-486/Pharoah Sanders-403
1972	<u>Sonny Rollins</u> -932/Stan Getz-911/Gato Barbieri-230

1973 Sonny Rollins-1121/Stan Getz-639/Gato Barbieri-457
1974 Sonny Rollins-784/Gato Barbieri-492/Stan Getz-266
1975 Sonny Rollins-1001/Stan Getz-582/Joe Henderson-373
1976 Sonny Rollins-766/Stan Getz-386/Jan Garbarek-309
1977 **Dexter Gordon**-773/Sonny Rollins-534/Wayne Shorter-323
1978 Dexter Gordon-812/Sonny Rollins-357/Stan Getz-315
1979 Dexter Gordon-541/Sonny Rollins-394/Stan Getz-214
1980 Dexter Gordon-472/Sonny Rollins-311/Stan Getz + Johnny Griffin-130
1981 Dexter Gordon-419/Sonny Rollins-210/Michael Brecker-141
1982 Sonny Rollins-332/Dexter Gordon-296/Chico Freeman-183
1983 Sonny Rollins-415/Stan Getz-288/Michael Brecker-214
1984 Sonny Rollins-240/Stan Getz-198/Michael Brecker-151
1985 Sonny Rollins-356/Stan Getz-282/David Murray-252
1986 Sonny Rollins-225/Stan Getz-161/David Murray-123
1987 **Michael Brecker**-330/Sonny Rollins-207/Stan Getz-123
1988 Michael Brecker-285/Sonny Rollins-276/Stan Getz-151
1989 Sonny Rollins-366/Michael Brecker-295/Stan Getz-241
1990 Sonny Rollins-567/Stan Getz-536/Branford Marsalis-210
1991 Sonny Rollins-564/Stan Getz-288/Branford Marsalis-258
1992 **Joe Henderson**-580/David Murray-317/Sonny Rollins-310
1993 Joe Henderson-526/Joshua Redman-519/Joe Lovano-385
1994 Joe Henderson-526/Joshua Redman-519/Joe Lovano-385
1995 **Joe Lovano**-418/Joe Henderson-302/Sonny Rollins-265
1996 Sonny Rollins-482/Joe Lovano-480/James Carter-325
1997 Sonny Rollins-373/Joe Lovano-350/Joe Henderson-327
1998 Sonny Rollins-312/Joe Lovano-209/Joe Henderson-203
1999 Sonny Rollins-288/Joe Lovano-237/Joe Henderson-201/Joshua Redman-191
2000 Joe Lovano-310/Sonny Rollins-249/Joe Henderson-142/Joshua Redman-119
2001 Joe Lovano-365/Sonny Rollins-299/Michael Brecker-119/Joshua Redman-102
2002 Sonny Rollins-437/Joe Lovano-279/Chris Potter-184/Joshua Redman-165
2003 Sonny Rollins / Joe Lovano / Joe Henderson
2004 Joe Lovano-390/Sonny Rollins-228/Chris Potter-178/Wayne Shorter-168
2005 Joe Lovano-264/Sonny Rollins-159/Wayne Shorter-155/James Carter-66
2006 Sonny Rollins / Charles Lloyd / Joe Lovano
2007 Sonny Rollins-602/Joe Lovano-466/Joshua Redman-324/Wayne Shorter-304
2008 Sonny Rollins-421/Chris Potter-264/Joe Lovano-260/Wayne Shorter-234
2009 Sonny Rollins / Wayne Shorter / Joe Lovano
2010 Sonny Rollins-441 / Joe Lovano-423 / Chris Potter-386 / Wayne Shorter-363
2011 **Joshua Redman**-872 / Sonny Rollins-864 / Joe Lovano-753 / Wayne Shorter-708
2012 Sonny Rollins-1476 / Chris Potter-1018 / Wayne Shorter-960
2013 Sonny Rollins-1647 / Chris Potter-1488 / Wayne Shorter-1347 / Joe Lovano-1137
2014 **Chris Potter**-1272 / Wayne Shorter-1072 / Joe Lovano-893 / Joshua Redman-872
2015 Chris Potter- / Wayne Shorter- / Branford Marsalis-
2016 Chris Potter-1532 / Wayne Shorter-1408 / Joe Lovano-1269
2017 Chris Potter-1542 / Wayne Shorter-1281 / Branford Marsalis-1134